

ОСОБИСТІСНО-ДІЯЛЬНІСНИЙ ПІДХІД У КОНТЕКСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ МЕДИЧНОЇ ГАЛУЗІ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Халло О. Є.

*кандидат медичних наук,
доцент кафедри гістології, цитології та ембріології
Івано-Франківський національний медичний університет
вул. Галицька, 2, Івано-Франківськ, Україна
orcid.org/0000-0003-3383-8486
luska.if@gmail.com*

Ключові слова: *особистість, діяльність, особистісно-діяльнісний підхід, професійна підготовка, майбутній фахівець медичної галузі.*

У статті розкривається проблема використання особистісно-діяльнісного підходу у вищій освіті. Проаналізовано базові поняття «діяльність», «особистість», «особистісно-діяльнісний підхід». Зазначено, що саме через діяльність людина пізнає норми й цінності довкілля та себе. Лише в діяльності особистість самореалізується. Саме діяльність є умовою, основою і засобом розвитку особистості. Проаналізовано ключові ідеї науковців щодо особистісно-діяльнісного підходу в психології та педагогіці та деякі положення теорії діяльності, які сприяють процесу професійної підготовки майбутніх медичних працівників. Досліджено, що особистісні й діяльнісні сторони утворюють нерозривну, єдину інтеграцію, спрямовану на самозростання, саморух і самореалізацію своїх особистісних можливостей. Зазначено, що саме поєднання особистісного і діяльнісного підходу сприяє особистісному розвитку в діяльності. Окреслено, що професійний розвиток майбутнього фахівця медичної галузі передбачає тісне поєднання особистісного і діяльнісного аспектів. Під час моделювання освітнього процесу для майбутніх медичних працівників доречною є орієнтація на особистість як суб'єкт, мету, результат і основний критерій його ефективності. Схарактеризовано, що особистісно-діяльнісний підхід забезпечує в майбутнього медика повноцінний розвиток особистості, формування наукових знань і використання цих знань для розв'язання практичних завдань у різних сферах життєдіяльності майбутнього фахівця медичної галузі. Доведено, що впровадження особистісно-діяльнісного підходу відіграє вирішальну роль у підготовці майбутніх фахівців медичної галузі, сприяє формуванню комплексних мотивів для впровадження професійної діяльності, передбачає врахування індивідуально-психологічних особливостей та індивідуальної траєкторії розвитку особистості.

PERSONAL-ACTIVITY APPROACH IN THE CONTEXT OF TRAINING FUTURE SPECIALISTS OF THE MEDICAL INDUSTRY FOR PROFESSIONAL ACTIVITIES

Khallo O. E.

*Doctor of Medicine,
Associate Professor at the Department of Hystology, Cytology and Embryology
Ivano-Frankivsk National Medical University
Halytska str., 2, Ivano-Frankivsk, Ukraine
orcid.org/0000-0003-3383-8486
luska.if@gmail.com*

Key words: *personality, activity, personal-activity approach, professional training, future specialist in the medical field.*

The article reveals the problem of using the personal-activity approach in higher education. The basic concepts of “activity”, “personality”, “personal-activity approach” are analyzed. It is noted that it is through activity that a person learns the norms and values of the environment and himself. Only in activity is the individual self-realized. Activity itself is a condition, basis and means of personality development. The key ideas of scientists regarding the personal-activity approach in psychology and pedagogy are analyzed. The authors analyze some provisions of the activity theory, which contribute to the process of professional training of future medical workers. It has been studied that personal and activity aspects form an inseparable, single integration aimed at self-growth, self-movement and self-realization of one’s personal capabilities. It is noted that it is the combination of personal and activity approach that contributes to personal development in activity.

It is outlined that the professional development of a future specialist in the medical field involves a close combination of personal and operational aspects. When modeling the educational process for future medical workers, it is appropriate to focus on the individual as a subject, goal, result and the main criterion of its effectiveness. It is characterized that the personal-activity approach provides the future medical worker with a full-fledged personality development, the formation of scientific knowledge and the use of this knowledge to solve practical tasks in various spheres of life of the future medical specialist. It has been proven that the implementation of the personal-activity approach plays a decisive role in the training of future specialists in the medical field, contributes to the formation of complex motives for the implementation of professional activities, involves taking into account individual psychological characteristics and the individual trajectory of personality development.

Постановка проблеми. Реформування медичної галузі освіти, наближення її до європейських та світових стандартів визначає потребу проведення кардинальних змін, у тому числі й у системі підготовки фахівців цієї галузі.

На сучасному етапі розвитку освіти особистісно-діяльнісний підхід споріднений з діяльністю як засобом становлення та розвитку особистості. Особистісна спрямованість освіти сьогодні є важливим напрямом розвитку вищої медичної освіти в Україні, де особистість визнається найвищою цінністю.

Перехід медичної освіти на якісно новий рівень пов’язаний зі значною зміною функцій професійної діяльності медичних працівників, а також необхідністю у формуванні в них нових професійних компетенцій. Реалізація такого підходу вимагає моделювання такої структури педагогічної діяльності в процесі професійної підготовки, яка би була спроможною забезпечити перевагу особистості над усією освітньою діяльністю. Тому встановлення ролі особистісно-діялісного підходу до професійного розвитку майбутнього фахівця медичної галузі натеper є надзвичайно актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особистісно-діялісний підхід досліджувався багатьма вченими (С. Вітвицька, В. Лозова, Т. Молнар, О. Нікітіна, В. Ортинський, Г. Пустовіт, О. Степанов та ін.).

Серед педагогів слід відзначити дослідників: І. Бежа, І. Зязюна, В. Кременя, Н. Ничкало, О. Пехоту, В. Рибалку, С. Сисоєву, Т. Сущенко, І. Якиманську та ін. Основний акцент у дослідженнях цих науковців зроблено на визначенні засобів поданого навчального матеріалу, забезпеченні індивідуальної роботи, самореалізації та саморозвитку особистості.

Професійна підготовка майбутніх медичних працівників була предметом дослідження О. Любінської, М. Філоненко, Т. Чукавіної, які досліджували практичні аспекти формування професійної компетентності та акцентували увагу на впровадженні активних форм і методів навчання, які ґрунтуються на діялісному підході.

Особистісно-діялісний підхід у професійному підготовленні майбутніх медиків досліджували Н. Менів, Г. Різун та ін., зазначивши, що такий підхід продуктивно реалізується через систему діялісних форм і методів організації освітнього процесу в закладі вищої медичної освіти.

Водночас вимагає більш глибокого висвітлення проблема можливостей використання особистісно-діялісного підходу в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців медичної сфери.

Мета статті – окреслити можливості використання особистісно-діялісного підходу в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців медичної галузі.

Виклад основного матеріалу. Аналізуючи роль особистісно-діяльнісного підходу в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців медичної галузі, зупинимось на наукових поняттях «діяльність» і «особистість» та розглянемо їх.

Особистісно-діяльнісний підхід є одним із найважливіших методологічних підходів у педагогічній науці. Він є поєднанням особистісного і діяльнісного підходів, які лише відносно підлягають теоретичному розподілу.

Поняття «підхід» визначається С. Вітвицькою як «цілісність прийомів, способів, впливу на кого-, що-небудь, розгляду чого-небудь, ставлення до кого-, чого-небудь» [1, с. 13].

Діяльність є важливою формою активності людини. Значущою характеристикою діяльності є предметність, яка спрямована на предмет та ним визначається. Суб'єктивність є другою вагомою характеристикою діяльності, яка залежить від потреб, минулого досвіду, мотивів, які визначають її вибірковість та спрямованість. Загалом, діяльність складається з активних пов'язаних між собою дій суб'єкта, які скеровані на взаємодію з довкіллям та досягнення відповідних результатів діяльності для забезпечення власних потреб [7].

На думку Г. Пустовіта, діяльність характеризується як посилені розвиток особистості, яка трансформується в процесі зміни характеру діяльності: від репродуктивної діяльності до самостійної пошукової, активної творчої, дослідницької та навчально-пізнавальної. Автор наголошує, що зміна характеристик діяльності впливає на життєву позицію особистості – від виконавської до активної самостійної, а зміна її позицій зумовлює зміну міжсуб'єктних взаємин дитина – педагог, педагог – дитина, дитина – педагог – батьки [8].

Як зазначає Т. Молнар, діяльнісний підхід базується на положенні про те, що психіка особистості неподільно пов'язана з її діяльністю та нею зумовлена. На думку вченої, діяльність є активністю людини, що виражається в процесі її взаємодії з довкіллям. Автор стверджує, що діяльнісний підхід повинен реалізуватися в учінні, тобто процес навчання необхідно розглядати як діяльність [4, с. 77].

Поняття «особистість» трактується науковцями передусім як розвиток індивіда, наділеного своїм неповторним суб'єктивним досвідом. Особистісний підхід передбачає, що в центрі освітньої системи є розвиток усіх якостей особистості. При цьому розвиток є основним результатом освіти, результатом її діяльності. Таке твердження тісно переплітає поняття «особистість» і «діяльність», що сприяє виникненню особистісно-діяльнісного підходу. Цей підхід насамперед передбачає організацію предметно-практичної діяльності. Він орієнтує на формування ціннісного ставлення до

особистості, враховує дію зовнішніх педагогічних чинників та її індивідуальності, психічних властивостей, що спираються на активність особистості.

На думку В. Ортинського, цей підхід «вимагає визнання її морального й інтелектуального потенціалу, унікальності особистості; передбачає створення відповідних умов для саморозвитку і розвитку творчого потенціалу особистості» [6, с. 37].

О. Нікітіна зазначає, що особистісно-діяльнісний підхід з'єднаний не з самою діяльністю, а з діяльністю як засобом розвитку та становлення особистості. Підсумком освітньої діяльності є особистість, здатна оцінювати, вибирати, конструювати і програмувати ті види діяльності, які задовольняють її потреби в самореалізації, саморозвитку та відповідні її природі. За О. Нікітіною, діяльнісний підхід сприяє тому, що в підсумку навчання той, кого навчають, здобуває знання, потрібні для оволодіння професійними вміннями, які закладені метою навчання [5].

Розвиток особистості в контексті діяльнісного підходу має свою внутрішню логіку, свої закономірності, є віддзеркаленням дійсності, в умовах якої цей розвиток здійснюється. О. Нікітіна визначає діяльнісний підхід як управління та організацію навчально-виховною діяльністю особистості в контексті його життєдіяльності. Це спрямованість ціннісних орієнтацій, інтересів, особистісного досвіду, життєвих планів у зацікавленості становлення суб'єктності особистості [5].

Натомість В. Лозова трактує особистісно-діяльнісний підхід в єдності компонентів, що утворюються з уявлень про єдність особистості з її діяльністю. Означена єдність виявляється в тому, що діяльність в її різнобічних формах безпосередньо та опосередковано вчиняє зміни в структурах особистості. Водночас особистість одночасно безпосередньо і опосередковано робить вибір тотожних форм і видів діяльності та перетворення діяльності відповідно до потреб особистісного розвитку. Вчена робить висновок, що особистісно-діяльнісний підхід скерований на те, щоб організувати діяльність суб'єкта, де він є активним суб'єктом пізнання, спілкування, праці, свого розвитку [2].

В. Лозова підкреслює, що діяльнісний підхід у своїй орієнтації на установку суб'єктності вихованця порівнює навчання і виховання як обидві сфери освіти, які під час реалізації діяльнісного підходу однаково сприяють становленню суб'єктності особистості. Він реалізується в контексті життєдіяльності конкретної особистості, тому цілком справедливим є виділення двох його компонентів: особистісного та діяльнісного [3].

Як зазначає В. Лозова, особистісний підхід вимагає створення відповідних умов для визнання особистості, її унікальності, розвитку здібностей, самореалізації, самовизначення та самоствер-

дження. Натомість діяльнісний підхід спрямований на таку організацію суб'єкта, де він був би активним у своєму особистісному розвитку. У трактуванні особистісно-діяльнісного підходу вчена вважає, що особистісні й діяльнісні сторони утворюють нерозривну, єдину інтеграцію, направлену на самозростання, саморух та самореалізацію своїх особистісних можливостей. Отже, поєднання особистісного і діяльнісного підходу сприяє особистісному розвитку в діяльності [3].

Особистісно-діяльнісний підхід спрямовує та активізує навчальну діяльність, де основною метою є розвиток теоретичної свідомості суб'єкта та перетворення його в суб'єкт учіння. В. Лозова наголошує, що під час навчальної і пізнавальної діяльності відбувається ефективно набуття особистістю гностичного і практичного досвіду, що сприяє єдності, в процесі якої здійснюються як пізнавальні процеси, так і соціалізація особистості [2].

На думку Т. Степанової, особистісно-діяльнісний підхід спрямовує освітній процес на особистість, створює сприятливі умови для розкриття і розвитку її здібностей. Вчена акцентує увагу на тому, що завдяки такому підходу основним змістом навчання стає розвиток особистості, а діяльність – основним чинником її розвитку і самовизначення [9].

Основою формування професійних умінь і навичок майбутнього фахівця медичної галузі виступає теорія діяльності. Відбувається «навчання через діяльність», де особистість повинна самостійно вибирати проблему, мету, напрями дій.

Так, Т. Чукавіна зауважує, що вивчення предметності та змісту професійної діяльності як єдиного виду суспільної практики майбутніх медичних працівників, дослідження закономірностей та умов розвитку і становлення в суб'єкта потреб і мотивів діяльності укладають психологічну основу формування цінних знань, умінь і навичок, формування та розвитку загальних і професійних компетентностей [10].

У контексті професійної підготовки майбутніх фахівців медичної галузі особистісно-діяльнісний підхід акцентує, що обидва його компоненти тісно пов'язані, оскільки особистість є суб'єктом діяльності. Використання цього підходу забезпечує формування основ освітньої діяльності в майбутніх медичних працівників, розумового розвитку і саморозвитку, повноцінних знань, тому що він наскрізно пронизує всі її компоненти.

Висновки і перспективи подальших розвідок цього питання. Отже, особистісно-діяльнісний підхід відіграє провідну роль у підготовці майбутніх фахівців медичної галузі, сприяє формуванню сукупності мотивів для впровадження професійної діяльності, передбачає врахування індивідуально-психологічних особливостей та індивідуальної траєкторії означеного розвитку.

Особистість формується і продукується лише в діяльності. Саме вона є умовою, засобом та основою розвитку особистості. Характер і перебіг діяльності змінюється після усвідомлення її мети та умов.

Діяльність є процесом, який реалізується через ставлення людини до інших людей, навколишнього світу, до завдань, які пропонує їй життя. У процесі діяльності відбувається активна взаємодія з довкіллям, під час якої суб'єкт діяльності цілеспрямовано і свідомо змінює світ і самого себе.

Особистісно-діяльнісний підхід є одночасно засобом і вирішальною умовою професійного розвитку особистості. Ефективна організація освітнього процесу професійної підготовки майбутніх фахівців медичної галузі (добір форм, методів і засобів) на засадах діяльнісного підходу сприятиме формуванню професійних та особистісних компетентностей.

Перспективу подальшого дослідження вбачаємо в здійсненні аналізу особистісно-діяльнісного підходу як стратегії психолого-педагогічного супроводу підготовки майбутніх фахівців медичної галузі до професійної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вітвицька С.С. Основи педагогіки вищої школи : підручник за модульно-рейтинговою системою навчання. Київ : Центр навчальної літератури, 2006. 401 с.
2. Лозова В.І. Теоретичні основи виховання і навчання : навчальний посібник. Харків, 2002. С. 15.
3. Лозова В. Стратегічні питання сучасної дидактики. *Розвиток педагогічної і психологічної науки в Україні*. Харків, 2002. С. 96–97.
4. Молнар Т. Діяльнісний підхід до організації навчального процесу в початковій школі. *Молодь і ринок*. 2016. № 1. С. 76–79.
5. Нікітіна О.О. Модифікація діяльнісного підходу до формування навчальної діяльності молодших школярів у ХХ – на початку ХХІ ст. *Педагогіка вищої та середньої школи*. 2012. Вип. 36. С. 479–480.
6. Ортинський В.Л. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 472 с.
7. Психологічна енциклопедія / автор-упорядник О.М. Степанов. Київ : Академвидав, 2006. 424 с.
8. Пустовіт Г. Діяльнісний підхід у навчанні особистості в позашкільному закладі: психологічний аспект. *Рідна школа*. 2007. № 11–12. С. 2–6.

9. Степанова Т.М. Трансформації змісту передшкільної освіти в історії розвитку вітчизняної дошкільної педагогіки: методологія, теорія, практика (кінець XIX-XX століття) : монографія. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2011. 424 с.
10. Чукавіна Т.Е. Педагогічне спілкування як умова активізації навчальної діяльності студентів вищих медичних навчальних закладів: дис. ... канд. псих. наук : 19.00.07 ; Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України. Київ, 2018. 162 с.

REFERENCES

1. Vitvytska S. S. (2006). *Osnovy pedahohiky vyshchoi shkoly* [Basics of higher school pedagogy] : pidruch. za modulno-reitynhovoioiu systemoio navchannia. Kyiv : Tsentr navchalnoi literatury, 401 s.
2. Lozova V. I. (2002). *Teoretychni osnovy vykhovannia i navchannia : navchalnyi posibnyk* [Theoretical foundations of education and training] / V. I. Lozova, H. V. Trotsko. Kharkiv, S. 15.
3. Lozova V. (2002). *Stratehichni pytannia suchasnoi dydaktyky*. [Strategic issues of modern didactics]. *Rozvytok pedahohichnoi i psykholohichnoi nauky v Ukraini*. Kharkiv, S. 96–97.
4. Molnar T. (2016). *Diialnisnyi pidkhid do orhanizatsii navchalnoho protsesu v pochatkovii shkoli*. [An active approach to the organization of the educational process in primary school]. *Molod i rynek*. № 1. S. 76–79.
5. Nikitina O. O. (2012). *Modyfikatsiia diialnisnoho pidkhodu do formuvannia navchalnoi diialnosti molodshykh shkoliariv u XX – na pochatku XXI st.* [Modification of the activity approach to the formation of educational activities of junior high school students in the 20th – at the beginning of the 21st century]. *Pedahohika vyshchoi ta serednoi shkoly*. Vyp. 36. S. 479–480.
6. Ortynskyi V. L. (2009). *Pedahohika vyshchoi shkoly* [Higher school pedagogy] : navch. posib. Kyiv : Tsentr uchbovoi literatury, 472 s.
7. *Psykholohichna entsyklopediia* [Psychological encyclopedia] / avtor-uporiadnyk O. M. Stepanov. Kyiv : Akademvydav, 2006. 424 s.
8. Pustovit H. (2007). *Diialnisnyi pidkhid u navchanni osobystosti v pozashkilnomu zakladi: psykholohichni aspekt*. [Active approach in personality education in an extracurricular institution: psychological aspect]. *Ridna shkola*. № 11–12. S. 2–6.
9. Stepanova T. M. (2011). *Transformatsii zmistu peredshkilnoi osvity v istorii rozvytku vitchyzniano doshkilnoi pedahohiky: metodolohiia, teoriia, praktyka (kinets XIX-XX stolittia)* [Transformations of the content of preschool education in the history of the development of domestic preschool pedagogy: methodology, theory, practice (late XIX – XX centuries)]: monohrafiia. Kyiv : Vydavnychi Dim «Slovo», 424 s.
10. Chukavina T.E. (2018). *Pedahohichne spilkuвання yak umova aktyvizatsii navchalnoi diialnosti studentiv vyshchykh medychnykh navchalnykh zakladiv* [Pedagogical communication as a condition for the activation of educational activities of students of higher medical educational institutions] : dys. ... kand. psyk. nauk: 19.00.07 / Instytut psykholohii imeni H. S. Kos tiuka NAPN Ukrainy. Kyiv, 162 s.